

Eesti Rahvakultuuri Keskus

**Vana-Võromaa pärimuskultuuri
toetusmeetme perioodi 2018-2021
kokkuvõte**

Viljandi 2021

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Toetusmeetme eelarve maht	4
2. Komisjoni koosseis ja koosolekud.....	5
3. Taotlusvoorud	6
4. Toetuse saajad	8
4.1 Suurimad toetuste saajad ning toetatud projektide hulk	8
4.2 Toetuse saajad taotleva organisatsiooni õigusliku vormi järgi	9
4.3 Piirangutest tekkinud erisused, mis tingitud koroonaviiruse mõjudest	11
5. Toetusmeetme valdkonnad	12
5.1. Pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine.....	15
5.2. Pärimusel põhinevad kunstid	15
5.3. Keel ja haridus	16
5.4. Teadus.....	16
5.5. Meedia ja mainekujunduse valdkond	17
5.6. Arendustegevuse valdkond	17
5.7. Perioodi 2018-2021 mõõdetavad tulemused	17
Kokkuvõte.....	17

Sissejuhatus

Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise periood 2018-2021 oli jätkuks programmidele „Vana Võrumaa kultuuriprogramm 2014-2017“ ja „Vana Võrumaa kultuuriprogramm 2010-2013“ ning aastail 2000-2009 toimunud riiklikule programmile „Lõunaeesti keel ja kultuur“, mille toel käivitus võrukeelne ajakirjandus, laienes kohaliku keele ja kultuuri õpe haridussüsteemis, toetati võru keele ja kultuuri teaduslikku uurimist ja rahastati mitmesuguseid kultuuriprojekte.

Toetusmeetme tegevuspiirkonnaks on kogu ajalooline Võrumaa, mis hõlmab 2017. aasta haldusreformi järgselt alljärgnevat omavalitsusi:

- Põlva maakonnas – Kanepi vald (hõlmab senised Kanepi, Kõlleste ja Valgjärve vallad), osaliselt Põlva vald (hõlmab senised Põlva, Laheda ja Mooste vallad ning Vana Võrumaa pärimuskultuuri programmi piirkonda mittekuuluvad Ahja ja Vastse-Kuuste vallad), Räpina vald (hõlmab senised Räpina, Veriora ja Meeksi vallad, va Meeksi valla Järvelja ja Rõka küla);
- Tartu maakonnas – osaliselt Kastre vald (senise Meeksi valla Järvelja ja Rõka küla);
- Valga maakonnas – osaliselt Valga vald (hõlmab senised Karula, Taheva ja Tõlliste vallad ning Vana Võrumaa pärimuskultuuri programmi piirkonda mittekuuluvad Valga linna ja Öru valla);
- Võru maakonnas – Võru linn, Võru vald (senised Võru, Lasva, Sõmerpalu, Vastseliina ja Orava vallad), Rõuge vald (senised Rõuge, Haanja, Mõniste, Varstu ja Misso vallad), Antsla vald (senised Antsla ja Urvaste vallad).

Kuna tänapäevased halduspiirid ei lange kokku omaaegsete kihelkonnapiiridega, on mõned vallad vana Võrumaa piirides ainult osaliselt.

2011. aasta rahvaloenduse andmetel on võru keele oskajaid Eesti püsielanike hulgas kokku 74 500. 2017. aastal Tartu Ülikooli etnoloogia osakonna ja Rakendusliku Antropoloogia Keskuse poolt läbi viidud Vana Võrumaa kultuuriprogrammi mõju-uuringu põhjal identifitseerivad võrokeeled ennast peamiselt läbi keele. Inimesed mainivad seda kui esimest ja kõige olulisemat kultuurimarkerit, mis eristab piirkonna inimesi. Kõige suurem on võru keele oskajate osakaal Vana Võrumaa elanikkonna hulgas. Tänapäeval asub kaheksa kihelkonnaga piiritletud ajalooline võru keele- ja kultuuriruum Võru, Põlva, Valga ja Tartu maakondades. Et eristada seda kultuuriruumi kaasaegsest Võru maakonnast, on kasutusele võetud mõisted ajalooline Võrumaa ja Vana Võrumaa. Vana Võrumaa hõlmab ligikaudu 4200 km².

Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetusmeetme eesmärk on väärtustada Vana-Võromaa pärimuskultuuri ja seeläbi taaselustada Vana-Võromaale omast elulaadi, tavasid ja kombeid, oskusi ning keelelist eripära, mis on eri inimrühmadele nende igapäevaelu ja identiteedi osana omased ja olulised.

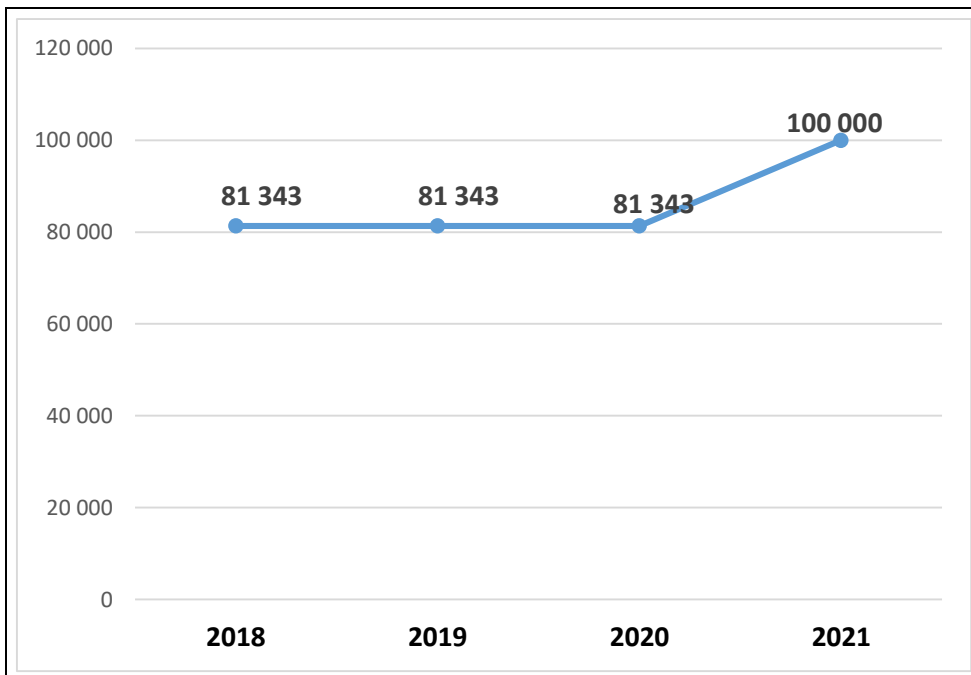
Toetuse andmisega aidatakse kaasa vaimse kultuuripärandi väärtustamisele ja säilimisele ning püsimisele elavas kasutuses, sidudes noored esivanemate keele ja kultuuripärandiga ning laiendades kohalikus kultuuris osalejate ringi, sealhulgas toetades seda soodustavaid tegevusi väljaspool Vana-Võromaad.

Alates 2019. aastast toimub toetuse taotlemine kultuuriministri määruse „Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise tingimused ja kord“ alusel. Samal aastal rakendus ka Toetuste Menetlemise Infosüsteem. Taotlemine hakkas toimuma elektroonilises taotluskeskkonnas ning nõukogud nimetati ümber komisjonideks. Täpsustusi toetusmeetme valdkondade nimetused, vastavalt määrusele lisandus arendustegevuse valdkond.

1 Toetusmeetme eelarve maht

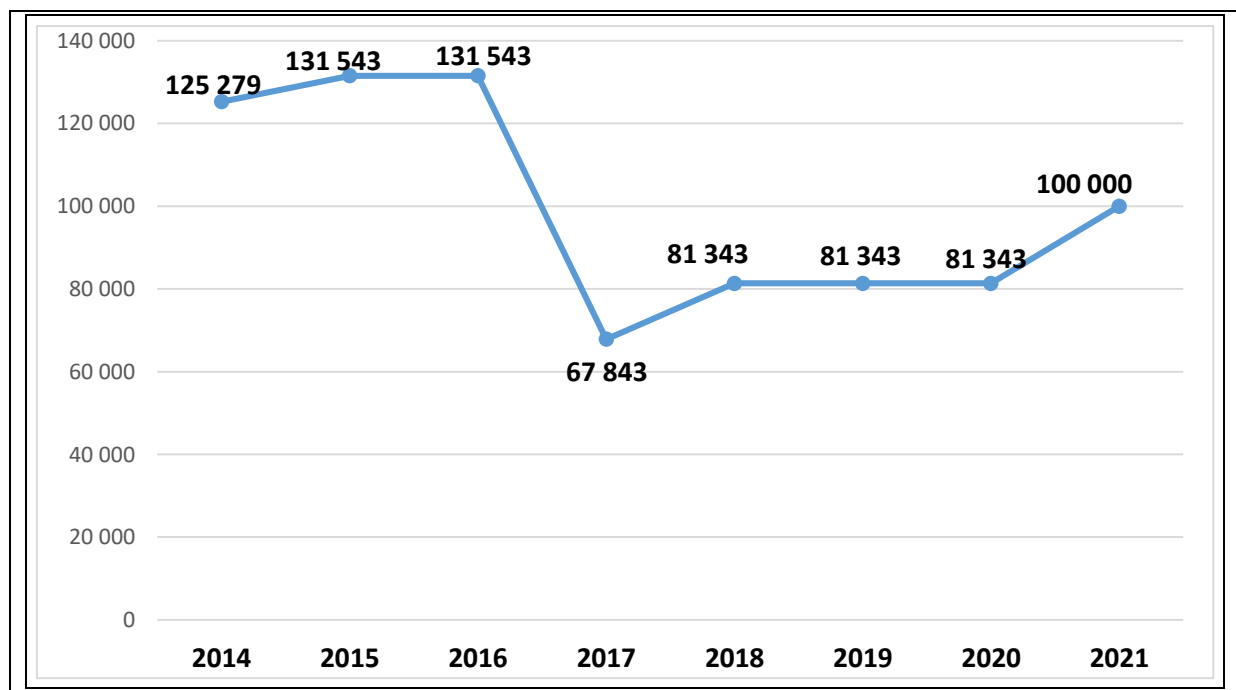
Toetusmeetme eelarve maht oli perioodil 2018-2021 kokku 344 029 eurot. Eelarve suurenes 18 657 euro võrra.

- 2018. aastal riigilt eraldatud 81 343 eurot, 2017. aasta jääk 220 eurot. Kokku jagamiseks 81 563 eurot.
- 2019. aastal riigilt eraldatud 81 343 eurot
- 2020. aastal riigilt eraldatud 81 343 eurot
- 2021. aastal riigilt eraldatud 100 000 eurot, 2020. aasta jääk 13 232 eurot. Kokku jagamiseks 113 232 eurot.

Joonis 1 Vana-Võromaa pärimuskultuuri eelarve suurus perioodil 2018-2021

2021. aastal suurenes toetusmeetme eelarve 18 657 euro võrra, mis on ligi 23%.

Joonis 2 Toetusmeetme eelarve suurus võrreldes perioodiga 2014-2017

2017. aastal vähenes eelarve ajalehe „Uma Leht“ toetuse võrra, kuna „Uma Lehte“ hakkas välja andma SA Kultuurileht. „Uma Lehe“ toetussumma tõsteti SA Kultuurileht eelarvesse.

2018. aastal suurenes eelarve 13 500 euro võrra, mis on ligi 20%. Eelarve tõus toetus eelarve muudatusettepanekutele Kultuuriministeeriumi ja Eesti Rahvakultuuri Keskuse poolt koostatud dokumendist „Kultuuriruumide eelarvete võrdlev analüüs 2013-2015“.

2021. aastal tõusis eelarve 18 657 euro võrra, mis on ligi 23%.

Jäägid on tekkinud mitterealiseerunud projektide või tagasimaksete arvelt. Toetussummade kasutamata jäägid kanti tagasi ja lisati taotlusvooru järgmise aasta eelarvele. Tulenevalt viirusnakkushaigusest COVID-19 kehtestatud piirangutest ei olnud 2020. aastal võimalik mitmeid projekte ellu viia. Teostamata projektidest tagasi kantud summa 13 232 eurot lisandus 2021. aasta eelarvele. Seega jaotati 2021. aastal **113 232 eurot**.

2 Komisjoni koosseis ja koosolekud

Komisjoni koosseis on kinnitatud Eesti Rahvakultuuri Keskuse direktori käskkirjaga. Komisjoni kuuluvad kogukonna esindajad ja valdkonna sõltumatud eksperdid. Komisjoni ülesanneteks on toetuse saamiseks esitatud taotluste läbivaatamine ning Eesti Rahvakultuuri Keskuse direktorile toetuse jaotamiseks ettepanekute tegemine. Komisjon juhindub oma töös määrusest „Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise tingimused ja kord“ ning Eesti Rahvakultuuri Keskuse direktori käskkirjaga kinnitatud riigisisese toetuse eraldamise komisjoni töökorrast. Komisjoni liige lähtub oma töös komisjoni liikme heast tavast ja korruptsioonivastasest seadusest.

Vaadeldaval perioodil kuulusid komisjoni järgmised liikmed: Eino Pedanik (komisjoni esimees), Ester Bardone, Mari Kirss, Riina Koolmeister, Ülo Needo, Katrin Orgusaar, Aigi Pall, Maie Pau, Kristel Rattus, Reet Roop, Sirli Zupping ja Kristi Vals. Perioodi jooksul osa komisjoni liikmeid vahetus.

- 2018. aastal toimus 1 koosolek Pikakannu Seltsimajas Võru vallas
- 2019. aastal toimus koosolek Võru Riigimajas, lisaks 1 koosolek e-koosolekuna. Kokku 2 koosolekut
- 2020. aastal toimus koosolek Tamme talus Rõuge vallas, lisaks 1 koosolek e-koosolekuna. Kokku 2 koosolekut
- 2021. aastal toimus 1 koosolek Zoom-keskkonnas, lisaks 2 koosolekut e-koosolekuna, sh 1 koosolek perioodi kokkuvõtte kinnitamiseks. Kokku 3 koosolekut

Toetusmeetme perioodi jooksul aastatel 2018-2021 toimus kokku 8 koosolekut. Koosolekute vahelisel perioodil suheldi komisjoni liikmetega e-kirjade ja telefoni teel.

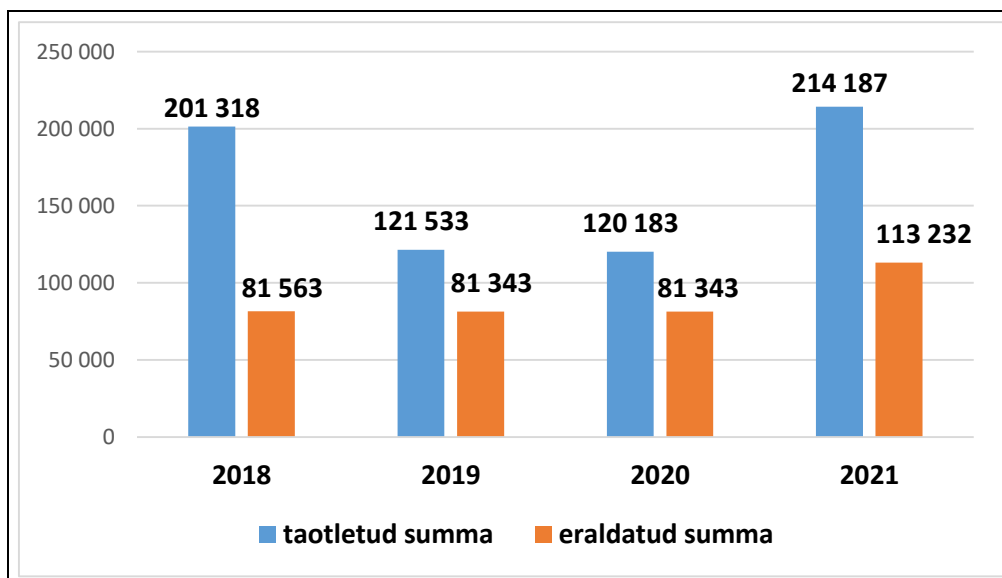
3 Taotlusvoorud

Perioodil 2018-2021 toimus igal aastal üks taotlusvoor. Nelja aasta jooksul toetati kokku 49 erineva taotleja 164 projekti kogusummas 357 481 eurot. Eelmisel perioodil toetati kokku 53 erineva taotleja 149 projekti kogusummas 458 850 eurot.

Tabel 1 Taotletud summa ja rahastatud projektide summad ja rahastatud projektide protsent

aasta	taotlusi kokku	summas	rahastatud projekte	summas	rahastatud projektide arvu %	Rahastuse %
2018	63	201 318	43	81 563	68%	41%
2019	43	121 533	40	81 343	93%	70%
2020	35	120 183	35	81 343	100%	68%
2021	51	214 187	46	113 232	90%	53%
	192	657 221	164	357 481		
Perioodi keskmine %			85%			54%

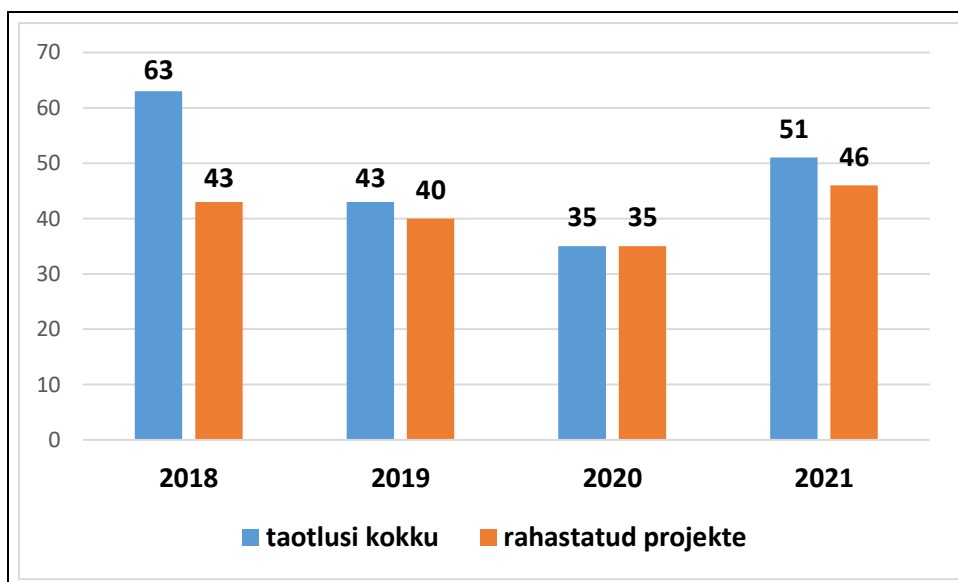
Vaadeldava perioodi jooksul esitatud taotluste hulgast ligi 85% taotlustest said rahastatud, eelmisel perioodil rahastati 73% esitatud taotlustest. Summaliselt on projektide rahastus vaid ligi 54%, toetusmeetme eelmisel perioodil oli see aga 68%.

Joonis 3 Taotletud ja eraldatud toetuste summad eurodes

Perioodi jooksul on taotletud toetusi kokku 657 221 euro ulatuses. Toetusmeetme eelarve vaadeldaval perioodil oli 344 029 eurot. Koos jäägi summaga eraldati projektidele toetust kokku 357 481 eurot. Toetatud summa suurus võib erineda riigi poolt eraldatud eelarvelisest summast juhul, kui eelarvele on juurde liidetud eelmise aasta jääk. Jäägid on tekkinud mõjuvatel põhjustel mitterealiseerunud ja/või projekti teostamise käigus üle jäänud toetuse arvelt. Toetussummad kanti tagasi ja lisati uue aasta programmi eelarvele.

Perioodi jooksul eraldatud toetuste summa moodustab vaid ligi 54% taotletud summast.

Joonis 4 Esitatud taotluste ja rahastatud projektide arv

Perioodi jooksul esitati kokku 192 taotlust. Toetusi jagati 164 projektile. Ligi 85% taotlustest said rahastuse.

2018. aastal esitatud taotluste suurem arv võis olla tingitud eelarve suurenemisest, mis innustas taotlejaid rohkem uusi projektiideid esitama. 2019. aastal vähem esitatud taotluste arv võis olla tingitud seoses üleminekuga elektroonilisele taotluskeskkonnale. 2021. aastaks esitatud taotluste arvu suurenemine oli seotud COVID-19 tingitud piirangutest mitmete sündmuste ärajäämise või edasi lükkamisega. Projektid esitati uuesti 2021. aasta taotlusvooru.

4 Toetuse saajad

Järgnevalt on esitatud toetusmeetme nelja-aastase perioodi jooksul suuremad toetuse saajad, nende organisatsioonide õiguslik vorm ning projektid, mida on toetatud nelja aasta jooksul kõige rohkem.

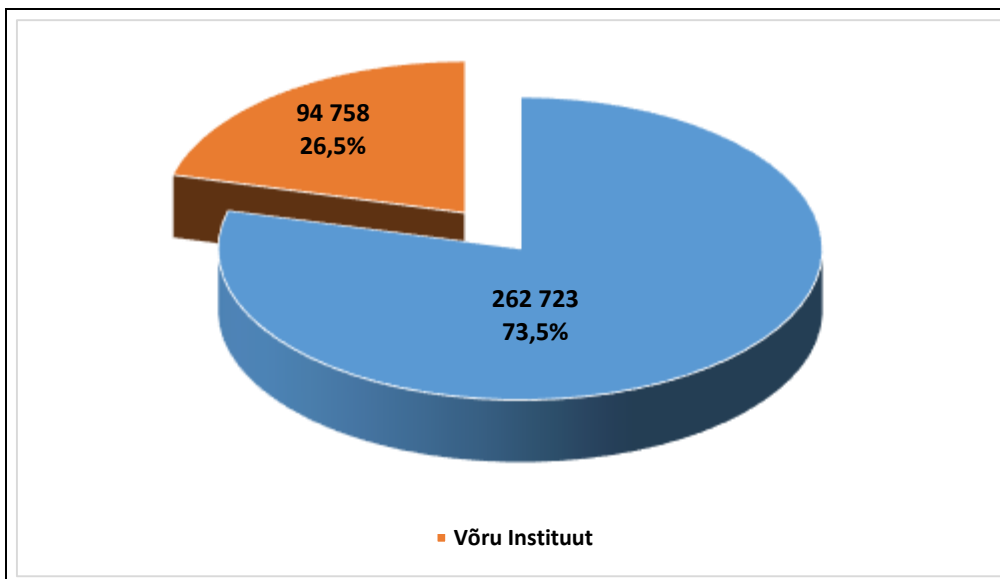
4.1 Suurimad toetuste saajad ning toetatud projektide hulk

Tabel 2 Perioodil 2018-2021 suurimad toetuse saajad

Jrk nr	Toetuse saaja	Toetuste summa kokku	Rahastatud projektide arv kokku
1	Võru Instituut	94 758	29
2	Võro Selts VKKF	46 828	17
3	Tartu Ülikool	25 633	7
4	MTÜ Võru Folkloorifestival	23 966	10
5	Eesti Kirjandusmuuseum	13 388	4
6	MTÜ Vana-Võromaa Käsitüü	13 000	3
7	MTÜ A. Teppo Lõõtsatalu	12 340	8
8	Folgisellide Selts	11 650	4
9	MTÜ Kõrvipalu Loometalu	10 300	7
10	MTÜ Luumisõ Kõrd	9 633	3
11	SA Kultuurileht	8 828	4
12	MTÜ Eesti Pärimusmuusika Keskus	7 500	7
13	MTÜ Müüdnud Naer	6 000	5
14	Põlva Vallavalitsus	6 000	4
15	Karula Hoiu Ühing	5 914	4

Enim taotlusi on esitanud ja rahastust projektidele eraldatud Võru Instituudile. Võru Instituut on Kultuuriministeeriumi haldusalas tegutsev riiklik teadus- ja arendusasutus, mis on kujunenud keskseks organisatsiooniks piirkonna kultuuripärandi uurimisel. Instituudi tegevuste mõjul on laienenud kohaliku keele ja kultuuripärandi kasutusala, teadusuuringutega antakse uusi teadmisi võru keele kohta. Sõnavara- ja grammatikauuringute baasil on loodud interaktiivseid võru keele veebirakendusi, sõnaraamatuid ja õppematerjale.

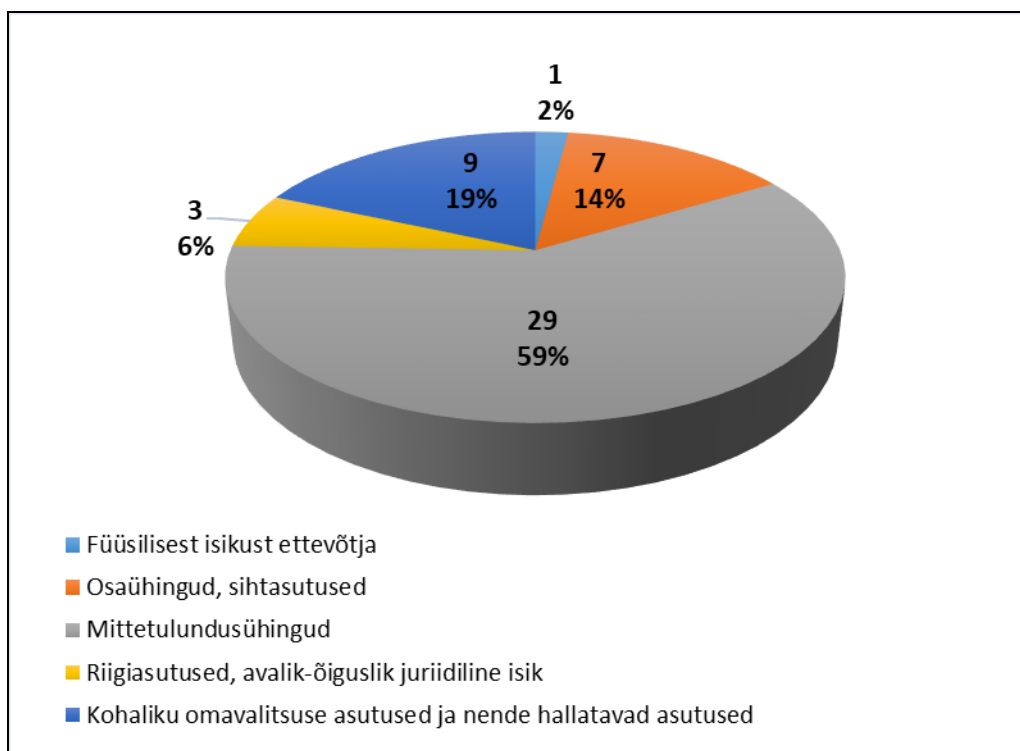
Võru Instituudile eraldatud projektitoetuste kogusumma moodustab toetusmeetme eelarvest 26,5 %.

Joonis 5 Võru Instituudile eraldatud toetuste osakaal toetusmeetme eelarvest

4.2 Toetuse saajad taotleva organisatsiooni õigusliku vormi järgi

Vaadeldes toetuse saajaid organisatsiooni õigusliku vormi järgi, saame ülevaate nende valmisolekust projektimaailmas tegutsemiseks.

Joonis 6 Toetuse saajad taotleva organisatsiooni õigusliku vormi järgi

Toetuse saajatest olid 59% mittetulundusühingud, kes ongi kõige aktiivsemad projektitoetuste esitajad. Kohaliku omavalitsuse asutused ja nende hallatavad asutused moodustasid toetuse saajatest 19%, osaühingud ja sihtasutused 14%, riigiasutused ja avalik-õiguslik juriidiline isik kokku 6% ning füüsilisest isikust ettevõtjad 2%.

Tabel 3 Enim toetatud projektid 4-aastase perioodi jooksul:

Jrk nr	Projekti nimetus	Toetuse taotleja	Rahastuse summa
1	Võrukeelne kooliõpe Vana-Võromaa koolides 2018, 2019, 2020, 2021	Võru Instituut	26 000
2	Võrumaa päritolu perekonnanimede artiklite koostamine Eesti perekonnanimeraamatu jaoks 2018, 2019, 2020, 2021	Võru Instituut	24 766
3	Võru keele- ja kultuuritegevused Tartu Ülikoolis 2018, 2019, 2020, 2021	Tartu Ülikool/Tartu Ülikooli Lõuna-Eesti keele- ja kultuuriuuringute keskus	21 000
4	2023. a toimuva VI võrukeelse laulu- ja rahvapeo Uma Pido ettevalmistamisega seotud projektid: - Uute võrukeelsete laulude võistluse Uma Laul Korraldamine 2019 - Lauluvõistluse Uma Laul IV laulude salvestamine 2020 - Uute võrukeelsete koorilaulude ja – seadete konkursi ja tunnustussündmuse korraldamine 2021 - VI Uma Pido ettevalmistustööd 2021	Võro Selts VKKF	16 980
5	Võro Selts VKKF arendustegevus 2019, 2020, 2021	Võro Selts VKKF	14 000
6	Vana-Võromaa käsitöövõrgustiku arendustegevus 2019, 2020, 2021	MTÜ Vana-Võromaa Käsitöö	13 000
7	Vana-Võromaa eelkooliealiste laste võru keele ja kultuuri õpe 2018	Võru Instituut	12 000
8	Eesti rahvamuusikatöötlaste festivali Mooste Elohelü korraldus ja läbiviimine 2018, 2019, 2020, 2021	Folgisellide Selts	11 650
9	Võrukeelsed multifilmid 2020, 2021	Võru Instituut	9 000
10	Täheke võro keelen 2018, 2019, 2020, 2021	SA Kultuurileht	8 828
11	Vana Võrumaa pärimustantsude õpitubade, teatantsu, tänavavõro	MTÜ Võro Folkloorifestival	8 500

	tantsu ja tantsuorienteerumise korraldamine ja läbiviimine 2018, 2019, 2020, 2021		
12	Teppo tüüpi lõõtspillidel võistumängimise korraldamine ja läbiviimine 2018, 2019, 2020	MTÜ Võru Folkloorifestival	8 500
13	Karula regilaulude avaldamine 2020, 2021	Eesti Kirjandusmuuseum	7 693
14	V võrokeelse laulu- ja rahvapeo Uma Pido 2018 korraldamine	Võro Selts VKKF	7 000
15	Pärimuskontserdid lõõtsatalus 2018, 2019, 2020, 2021	MTÜ A. Teppo Lõõtsatalu	7 000

Tabelis on välja toodud projektile eraldatud toetuse summa. COVID-19 põhjustatud piirangute tõttu teostus osa projekte 2020. ja 2021. aastal kas osaliselt või jäid sündmused üldse ära. Toetused kanti tagasi osaliselt või kogu summa ulatuses. Seetõttu võib mõnedel projektidel tegelikult kasutatud toetuse summa erineda tabelis kirjeldatud eraldatud summast. Alljärgnevas tabelis on toodud sündmused aastatel 2020 ja 2021, mis ei toimunud ning tagasikantud summad.

4.3 Piirangutest tekkinud erisused, mis tingitud koroonaviiruse mõjudest

Tabel 4 Ärajäänud sündmused ja tagastatud toetuse summad 2020. ja 2021. aastal

Jrk nr	Toetuse taotleja/saaja	Projekti nimetus	Eraldatud toetuse summa	Tagastatud summa	Toetuse tagastamise põhjus 2020. a
1	Võru Instituut	Eelkooliealistele ja noorema kooliastme lastele mõeldud multi-filmid võrukeelseks	6 000	2 884	toetust kasutati 2020. a osaliselt
2	Mittetulundusühing Võru Folkloorifestival	August Teppo lõõtsapärandi tutvustamine ja 32. lõõtsavõistumängimise korraldamine ja läbiviimine	3 000	3 000	koroonaviiruse tõttu jäi sündmus 2020. a ära
3	Mittetulundusühing A. Teppo Lõõtsatalu	Pärimuskontserdid lõõtsatalus	2 000	848	toetust kasutati 2020. a osaliselt
4	Mittetulundusühing Võru Folkloorifestival	Vana-Võromaa pärimustantsude õpitubade, tänavatantsu korraldamine ja läbiviimine	2 000	2 000	koroonaviiruse tõttu jäi sündmus 2020. a ära
5	Mittetulundusühing Võru Folkloorifestival	Teppo talus toimuva võrokeelse tantsuetenduse „Mäng“	2 000	2 000	koroonaviiruse tõttu jäi sündmus 2020. a ära

		korraldamine ja läbiviimine			
6	Põlva Vallavalitsus	Rahvusvaheline lõõtspillifestival Harmoonika	1 500	1 500	koroonaviiruse tõttu jäi sündmus 2020. a ära
7	Eesti Folkloorinõukogu	Baltica Pärimuspeo folklooriprogramm Põlva Päevade raames	700	700	koroonaviiruse tõttu jäi sündmus 2020. a ära
8	Setomaa Vallavalitsus	II Seto Tantsupidu „Kagoh kul`atasõ“ korraldamine	500		koroonaviiruse tõttu jäi sündmus 2020. a ära, eraldatud toetus 500 eurot kasutati peo ettevalmistamiskuludeks
9	Vastseliina Rahvamaja	Võrumaa memmetaadi suvepeo kava ettevalmistamine ja läbiviimine	300	300	koroonaviiruse tõttu jäi sündmus 2020. a ära
10	Kagu-Eesti Rahvatantsujuhtide Liit	IV Kagu-Eesti tantsupeo ettevalmistus ja läbiviimine	2 300	111	koroonaviiruse tõttu jäi sündmus 2021. a ära, eraldatud toetusest 2 189 eurot kasutati peo ettevalmistamiskuludeks

2020. aastal kanti tagasi 13 232 eurot, 2021. aastal 111 eurot.

5 Toetusmeetme valdkonnad

Vana-Võrumaa pärimuskultuuri toetusmeetme valdkonnad on:

- Pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine (aastani 2019 Pärimuskultuur)
- Pärimusel põhinevad kunstid (aastani 2019 Pärimuskultuuril põhinev loometegevus ja uuslooming)
- Keel ja haridus
- Teadus (aastani 2019 Teadus- ja arendustegevus)
- Meedia ja mainekujundus
- Arendustegevus (uue valdkonnana alates aastast 2019)

Rahastusotsuse ettepanekul peavad komisjoni liikmed langetama valiku ühe valdkonna kasuks, vaatamata sellele, et paljud projektid oma sisu poolest hõlmavad ka mõnda teist või lausa mitut valdkonda. Näiteks võib murdekeelne trükis olla samal ajal nii keele ja hariduse, pärimuse jätkusuutlikkuse edendamise kui ka meedia ja mainekujunduse projekt. Seega on valdkondlikus jaotuses igale projektile määratletud üks valdkond.

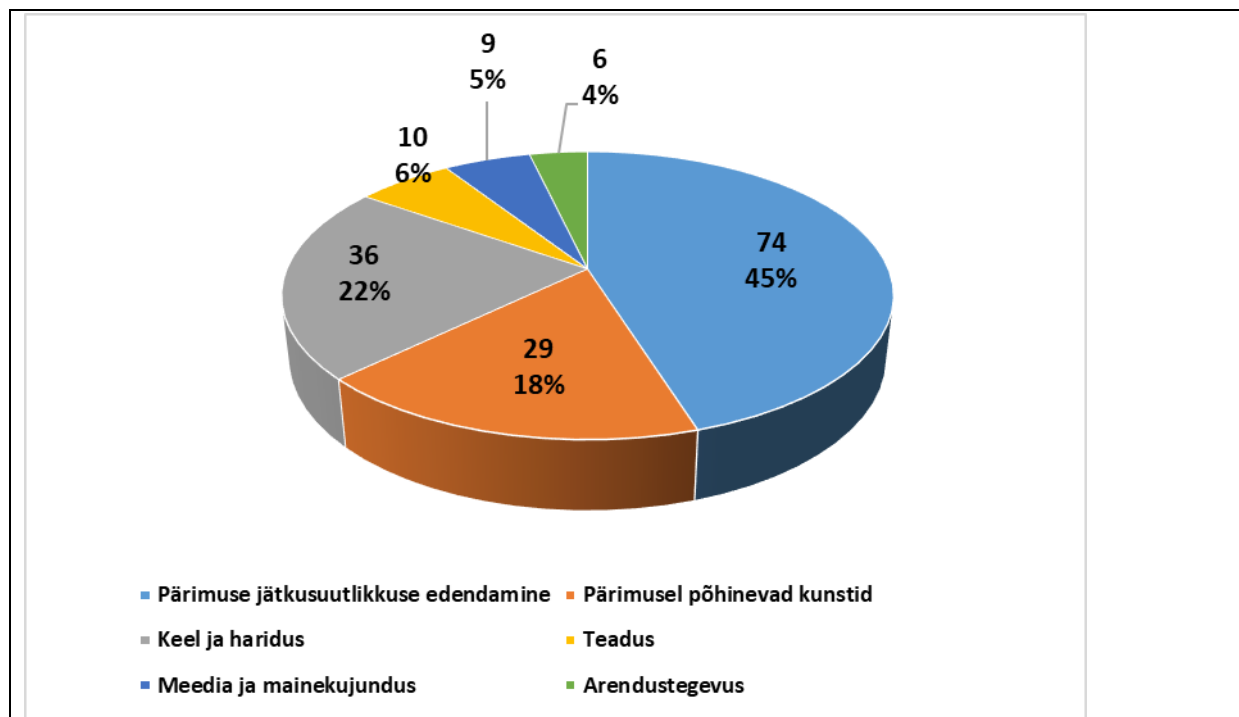
Tabel 5 Toetatud projektide arv valdkondade kaupa

Valdkond	2018	2019	2020	2021	kokku
Pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine	24	18	15	17	74
Pärimusel põhinevad kunstid	7	6	5	11	29

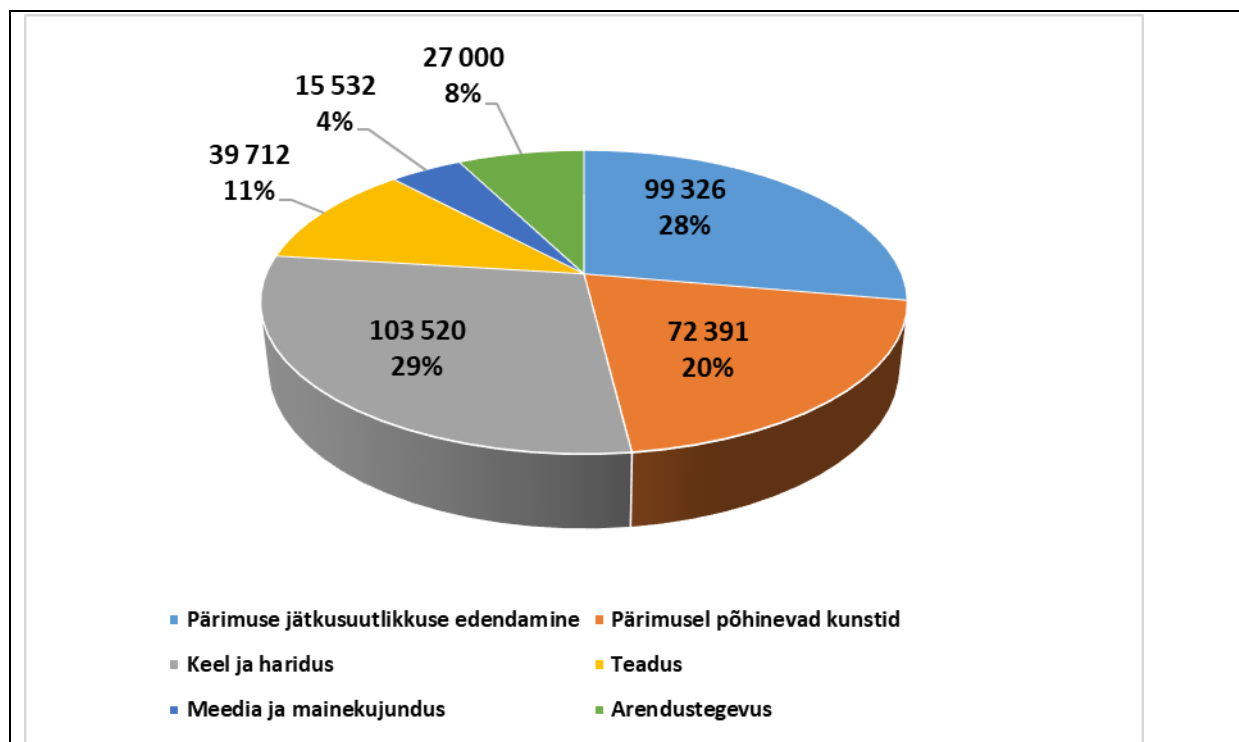
Keel ja haridus	9	9	8	10	36
Teadus	1	2	3	4	10
Meedia ja mainekujundus	2	3	2	2	9
Arendustegevus	-	2	2	2	6
KOKKU	43	40	35	46	164

Tabel 6 Rahastatud projektide summad valdkondade kaupa

Valdkond	2018	2019	2020	2021	kokku
Pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine	30 323	26 390	19 450	23 163	99 326
Pärimusel põhinevad kunstid	18 500	11 528	10 480	31 883	72 391
Keel ja haridus	27 900	21 574	27 073	26 973	103 520
Teadus	2 300	8 891	14 324	14 197	39 712
Meedia ja mainekujundus	2 540	4 960	4 016	4 016	15 532
Arendustegevus	-	8 000	6 000	13 000	27 000
KOKKU	81 563	81 343	81 343	113 232	357 481

Joonis 7 Toetatud projektide arv valdkonniti perioodil 2018-2021

Joonis 8 Rahastatud projektide summad valdkonniti perioodil 2018-2021

Arvuliselt toetati enim pärimuse jätkusuutlikkuse edendamise valdkonna projekte – kokku 74. Keele ja hariduse valdkonnas toetati kokku 36 projekti, pärimusel põhinevate kunstide projekte 29 ja teaduse projekte 10. Sõltuvalt valdkonna spetsiifikast on arvuliselt vähem toetatud arendustegevuse projekte. Arendustegevuse valdkond on toetusmeetmes eraldi valdkonnana alles alates 2019. aastast.

Perioodi jooksul kasvas hüppeliselt 2021. aastal pärimusel põhinevate kunstide valdkonna projektide arv – perioodil 2018-2020 keskmiselt 6 projekti aastas, 2021. aastal 11 projekti, neist 5 lavastuste väljatoomise/etendamisega seotud projektid. Lavastuste väljatoomise projektide suurem arv 2021. aastal oli tingitud sellest, et 2020. a jäid osad lavastuste projektid COVID-19 piirangute tõttu teostamata, projektid esitati uuesti 2021. aastaks. Koroonaviirusest tingitud piirangute aeg 2020. aastal soodustas omakorda rohkem tegelema loominguiliste projektidega.

Summaliselt toetati enim keele ja hariduse valdkonna projekte – kokku 103 520 eurot. Kallimad projektid on Võru Instituudi projekt „Võrukeelne kooliõpe Vana-Võromaa koolides“ ja Tartu Ülikooli projekt „Võru keele- ja kultuuritegevused Tartu Ülikoolis“. Väiksemad toetussummad kokku on arendustegevuse (27 000 eurot) ning meedia ja mainekujunduse projektidele (15 532 eurot).

5.1. Pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine

Pärimuse jätkusuutlikkuse edendamise valdkonna toetamise eesmärk on tagada Vana-Võromaa kultuuripärandi elujõulisus ja järjepidevus ning kogukonna aktiivsus selle hoidmisel ja järeltulevatele põlvvedele edasiandmisel.

Näiteid rahastatud projektidest:

- MTÜ A. Teppo Lõõtsatalu – Vana-Võromaa lõõtspillimängijate laager, Pärimuskontserdid lõõtsatalus
- MTÜ Võru Folkloorifestival – August Teppo lõõtsapärandi tutvustamine ja lõõtsa võistumängimiste korraldamine, Vana-Võromaa pärimustantsude õpitubade korraldamine
- Põlva Vallavalitsus – Rahvusvaheline lõõtspillifestival Harmoonika
- MTÜ Kõrvipalu Loometalu - Wana Võromaa Wunkorkestri õppelaagrite läbiviimine
- MTÜ Eesti Pärimusmuusika Keskus – Koolikontsertide „Võrumaa pärimusmuusika“ korraldamine
- Lasva Käsitööselts – Vana-Võromaa kultuuri tutvustavad õpitoad lastelaagris
- Karula Hoiu Ühing – Karula kihelkonna laste suvised pillilaagrid, Kaika suveülikool
- Võro Selts VKKF – Suitsusaunapärandit tutvustavad tegevused
- Kääpa Põhikool – Rahvariided tantsurühmadele
- Mõniste Rahvamaja – Mehkade Maapäev

Toetusmeetme toel on kasvanud Vana-Võromaa kultuuripärandi elujõulisus ning kultuurielu on mitmekesisunud. Pärimuskultuuri sündmused tugevdavad kogukondlikke sidemeid ja identiteeti, kogukond tunneb end pärimuskultuuri hoidja ja edasikandjana. Toetusmeetme toel hakati toetama rahvarõivaste soetamist koolilastele. Rahvarõivaste kandmine tekitab lastes huvi ning innustab lapsi edaspidigi tegelema rahvakultuuriga, andes lastele ühtekuuluvustunde. Uue algatusena toimus võrukeelne õpihoov ja tegevused Võru lastefestivali raames. Pärimusmuusika koolikontsertide korraldamine on rikastanud koolide õppeprogrammi piirkondliku pärimusmuusikaga. Lastepärimuslaagrid aitavad tõsta piirkonna laste ja noorte huvi pärimuskultuuri vastu. Vana-Võromaa kultuuriruumi üks olulisem eripära on suitsusaunakombestik, toetusmeetme kaudu on toetatud unikaalse suitsusaunakombestiku väärtustamist ning selle nähtavaks tegemist.

5.2. Pärimusel põhinevad kunstid

Pärimusel põhinevate kunstide valdkonna toetamise eesmärgiks on mitmekesistada loometegevust, tihendades seoseid pärimuskultuuri ja tänapäeva kultuuri vahel, kaasates nooremat põlvkonda.

Näiteid rahastatud projektidest:

- Folgisellide Selts – Eesti rahvamuusikatöötlaste festivali Mooste Elohelü korraldamine
- Võro Selts VKKF – Uma Pido korraldamine, stand-up komöödia „Pistüjalapull“ loomine
- MTÜ Võro Folkloorifestival – Tantsuetenduse „Mäng“ väljatoomine
- Lutsu Teatri Selts – Vabaõhulavastuse „Lõõtsajumal“ väljatoomine

- MTÜ Müüdnud Naer – Suvelavastuste „Needid ja suhkruvatt“, „Juhan Jaiki suvi“, „Kui õitseb naiste sitt suuvärk, on neil helge süda“ ja Naistepäev“ väljatoomine
- SA Eesti Filharmoonia Kammerkoor – Muusikalavastuse „Suidsusannasümfoonia“ väljatoomine
- MTÜ A. Teppo Lõõtsatalu – Uute lõõtspillilugude leidmise konkursi „Ummamuudu lugu“ läbiviimine

Uute võrukeelsete koorilaulude ja seadete konkursside läbiviimisega väärtustatakse võru keelt, tuues esile kasutusvõimalused kaasaegses tõlgenduses. Võrukeelsete teatrietenduste väljatoomisega väärtustatakse Vana-Võromaa keelelist ja kultuurilist eripära. Mooste Elohelü folkloorifestivalil on igal aastal uuesti kõlama ja kaasaegsesse helisse pandud vähemalt üks Vana-Võromaa rahvalaul. Toetusmeetme toel toimunud sündmused on rikastanud kultuurielu ning läbi uusloomingu on pärimus hoitud ja edasi antud.

5.3. Keel ja haridus

Valdkonna keel ja haridus toetamise eesmärgiks on laiendada võru keele kasutamist erinevate sihtrühmade hulgas ning anda neile teadmisi Vana-Võromaa kultuuriloost, pärimusest ja kultuuripärandist.

Näiteid rahastatud projektidest:

- Võru Instituut – Võrukeelne kooliõpe Vana-Võromaa koolides, keelepasaõpetajate täiendkoolitus, võru keele laagrite läbiviimine Mõniste ja Põlva Talurahvamuuseumis, võõrkeelsete nukuteatrietenduste läbiviimine lasteaedades
- Võru Instituut - trükiste „Võru keele aabits, „Tsillokõsõ soe luu“, Bernard Kangro luuletuste, Võru-eesti eksitussõnastiku väljaandmine
- SA Kultuurileht – „Täheke“ võro keelen
- Tartu Ülikool – Võru keele ja kultuuri tegevused Lõuna-Eesti Keele- ja Kultuuriuringute Keskuses

Tartu Ülikoolis jätkus akadeemiline õppetegevus, et tagada võru keele ja kultuuri jätkusuutlikkus. Vana-Võromaa koolides jätkati ja laiendati võru keele ja kultuuri ning võrukeelsete ainetundide andmist. Aastaid on toetatud lasteaedade õpetajate koolitusi keelepessades võrukeelse õpetuse sisseviimisel. Tänu audiomaterjalide üha aktiivsemale kasutamisele on suurenenud võru keele populaarsus ja võru keele kasutajate arv, avardunud on võimalused pärimuse tutvustamiseks internetis. Võrukeelsed multifilmid on uudne ja kaasaegne võimalus võru keele õppimiseks ka väljaspool Vana-Võromaad elavatele lastele. Täienenud on võrukeelne õppekirjanduse valik.

5.4. Teadus

Teaduse valdkonna toetamise eesmärgiks on tagada teadusuuringute kaudu uute teadmiste saamine Vana-Võromaa ja selle kultuuri kohta ning teha tulemused kättesaadavaks nii uurijatele kui ka kogukonnale.

Näiteid rahastatud projektidest:

- Tartu Ülikool – Arheoloogilised uuringud Rosma linnamäel, Kiidjärvel

- Võru Instituut – Võrumaa päritolu perekonnanimede artiklite koostamine eesti perekonnanimeraamatu jaoks
- Eesti Kirjandusmuuseum – Räpina kihelkonna muinasjutud, Karula regilaulude kogumik

Arheoloogiliste teadusuuringute kaudu on saadud uusi teadmisi Vana-Võromaa arheoloogiapärandi ja kodukoha ajaloo kohta. Eesti Kirjandusmuuseumi poolt jätkusid folkloorialaste arhiivimaterjalide kogumised ja koondamised ning avalikkusele kättesaadavaks tegemine.

5.5. Meedia ja mainekujunduse valdkond

Valdkonna toetamise eesmärk on hoida ja tugevdada kohalikku identiteeti võrukeelse meedia abil ning tõsta Vana-Võromaa kultuuripärandi tuntust üleriigilise meedia, infomaterjalide, ürituste ning filmide kaudu.

Näiteid rahastatud projektidest:

- Võro Selts VKKF – Võrukeelsete raadiouudiste diktori tasu
- MTÜ Luumisõ Kõrd – Veebilehe helüait.ee arendamine
- MTÜ Arheopolis – Õppefilm „Arhailiste meetoditega ristnurgaga rõhtpalkhoone ehitamine“
- OÜ Videopilt – saatesarja „Vintskapist soklini“ erisaade Vana-Võromaa savihooned

Meediakanalite kaudu saab hoida ja arendada rahvuslikku identiteeti, kujundada suhtumisi ja tutvustada Võrumaale ainuomast traditsioonilist elulaadi, toetades nii filmide kui raadiosaadete tootmist. Tänu veebilehekülje helüait.ee loomisele ja arendamisele on tänapäevaste vahenditega kättesaadavaks saanud võrukeelne kuulamismaterjal. Tänu arhailisi töövõtteid kajastavatele õppefilmidele sai jäädvustatud ja laiemale üldsusele tutvustatud nii palkhoone ehitus kui ka Vana-Võromaa saviehitustraditsioon. On olnud aktiivne meediakajastus nii võrukeelsete trükiste esitlustel kui ka võrukeelsete näitemängude väljatoomisel ja etendamisel.

5.6. Arendustegevuse valdkond

Valdkonna toetamise eesmärk on kogukonna poolt ellu kutsutud katusorganisatsiooni tegevuse arendamine pärimuse hoidmiseks, tutvustamiseks ja arendamiseks.

Nimetatud valdkond on lisatud toetatavatesse tegevustesse 2019. aastast. Toetatud on Võro Selts VKKF ja MTÜ Vana-Võromaa Käsitüü arendustegevusi. Võro Selts VKKF tegeleb võru keele, kultuuri ja kultuuripärandi väärtustamise, säilitamise ja arendamisega nii Võrumaal kui ka väljaspool Võrumaad. Koordineeritakse ja algatatakse Vana-Võromaa pärimuskultuuri üleseid projekte, seltsi eestvedamisel viiakse ellu UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja kantud Vana-Võromaa suitsusaunatraditsiooniga seotud tegevusi. MTÜ Vana-Võromaa Käsitüü tegeleb käsitöövõrgustiku arendamisega, et hoida alles piirkonna käsitööoskused.

5.7. Perioodi 2018-2021 mõõdetavad tulemused

Mõõdetavate tulemuste all on projektid jagunenud ka valdkonnaüleselt tegevuste osas. Projekt võib samal ajal kuuluda mitmesse jaotusesse, näiteks projekt „Täheke võro keelen“ on loetletud nii trükiste ja audiovisuaalsete digitaalväljaannete kui ka võru keelt ja kultuuri käsitlevate õppematerjalide arvu loetelus. Perioodil 2018-2021 kokku on toetatud:

- pärimuskultuuril põhinevate sündmuste arv – 101
- lastele ja noortele suunatud sündmuste arv – 59
- kultuuri- ja kodulooliste uuringute arv – 28
- trükiste ja audiovisuaalsete digitaalväljaannete arv – 42
- võru keele, kultuuri- ja koduloo koolitusprojektide arv – 68
- võru keelt ja kultuuri käsitlevate õppematerjalide projektide arv – 35
- teaduslike uurimuste, artiklite ja väljaannete projektide arv – 16

Kokkuvõte

Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetusmeede on kaasa aidanud Vana-Võromaa elanike piirkonna pärimuse teadvustamisele. Tugevnenud on side oma kodukoha ja sealsete traditsioonidega. Pärimuse jätkusuutlikkusele on kaasa aidanud lastele pärimuslaagrite korraldamine. Väga oluline on olnud kogu perioodi jooksul toetatud võrukeelne kooliõpe Vana-Võromaa koolides, mis on andnud kasvavale järeleõppevale kindlama aluse piirkonna kultuurilise eripära mõistmiseks ja omasemaks saamiseks. Jätkunud on traditsioonilised rahvamuusikatöötlaste festival Mooste Elohelü, Vana-Võromaa pärimustantsude õpitubade korraldamine, August Teppo lõõtsapärandi tutvustamine ja lõõtsa võistumängimise korraldamine ning rahvusvahelise lõõtsapillifestivali Harmoonika korraldamine. Jätkuvalt toetatakse UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja kantud Võrumaa suitsusaunakombestikku tutvustavaid tegevusi.

Tänu laulu- ja rahvapeo Uma Pido korraldamisele on kasvanud Võru keele maine ning võru keel on rohkem elavas kasutuses. Piirkonna pärimusmuusika üritused on aidanud populariseerida rahvamuusikat. Suurenenud on toetusmeetmest toetatud võrukeelsete etenduste ning võrukeelsete raamatute arv. Jätkuvalt toetatakse võrukeelset kooliõpet ja laste pärimuslaagrite korraldamist. Kogukonna uue algatusena toetati Mehkade Maapäeva. Kogukonnas tegutsevad ühendused on saanud erinevate ürituste korraldamise kaudu juurde kogemusi, tugevnes koostöö uute koostööpartneritega ning suurenes kohaliku kogukonna tuntus.

Sellel perioodil, 2018. aastal, toimus esimest korda eri aegadel tantsitud pärimustantsu tutvustav Seto Tandsopido (seto tantsupidu), et tuua tähelepanu alla seto tantsu ilu ja eripära. II Seto Tandsopido toimus 2021. aastal.

Alates 2019. aastast lisandus arendustegevuse valdkond.

Toetusmeetme sellel perioodil hakati toetama koolilastele ja noortele rahvarõivaste soetamist.

Teadusprojektide toetamine on kaasa aidanud teadusuuringute kaudu uute teadmiste saamisel Vana-Võromaa kultuuripärandi ja kodukoha ajaloo kohta.

Toetusmeetme perioodil suurenes toetusmeetme eelarve. Lisaks võru keelega seotud projektide toetamisele on avardunud võimalused erinevate tegevusvaldkondade projektide rahastamiseks. Esitatud taotlused on muutunud konkreetsemaks ja korrektsemaks, projektide hindamine rangemaks ja sisulisemaks. Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetusmeedet on tutvustatud toetusmeetmete ja vaimse kultuuripärandi infopäevadel.

Edaspidi oleks vaja rohkem tähelepanu pöörata meedia kajastustele, intervjuude tegemisele toimunud sündmustest. Leida need võtmeisikud, kes koolitavad meedias kajastusi tegema ning julgustavad aktiivsemalt kaasaegseid meediakanaleid kasutama. Samuti vaja leida ideid, kuidas jõuda nende organisatsioonide ja huvigruppideni, kes ei ole seni osanud või teadnud Vana-Võromaa toetusmeetmest toetust küsida.

Vältima peaks olukordi, kus teatud pärand kuulub vaid kitsamale grupile. Kui hea kogukonna integreerija kohalik pärimuskultuur on, sõltub kohalike kogukondade endi avatusest ja valmisolekust uusi tulijaid endi seas näha.

Omapoolse panuse kokkuvõtte sisulise osa koostamisele on andnud ka komisjoni liikmed.

Vana-Võromaa pärimuskultuuri edasine toetamine on vajalik, sest pärimuskultuur püsib ainult elavas kasutuses. Kohaliku pärimuskultuuri toetamine aitab hoida piirkonna mälu ja traditsioone, säilitada kohalikke kogukondi ja soodustada sellise kultuurikihhi teket, mis seob omavahel erinevaid põlvkondi. Ka edaspidi on vaja hoida õpetajate ja juhendajate motivatsiooni pärimuskultuuri õpetamisel.

Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetusmeetme kokkuvõtte on koostatud perioodil mai-detsember 2021.

Kokkuvõtte koostamisel on kasutatud toetusmeetme komisjoni liikmete poolt edastatud tagasisidet.

Kokkuvõtte on kinnitatud toetusmeetme komisjoni koosoleku otsusega 30.12.2021

*Kokkuvõtte koostas: Marika Kutser,
taotlusvooru koordinaator*